

Hauw

wetenschappelijk onderzoek- en documentatie centrum

kriminaliteit bij de detailhandel

WODG

ministerie van justitie

KRIMINALITEIT BIJ DE DETAILHANDEL

Rapporteurs :

Dr. D.W. Steenhuis

Drs. A.W. Coenen

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum
Ministerie van Justitie, juli 1976.

INHOUDSOPGAVE

	<u>blz.</u>
I. INLEIDING	1
II. ONDERZOEKOPZET	3
1. De steekproeftrekking	3
2. De benadering van de proefpersonen	4
3. De vragenlijst	5
III. RESULTATEN	6
1. Presentatie	6
2. De omvang van het probleem: de aprilenquête	7
2.1. <u>De steekproef</u>	7
2.2. <u>Heeft men ooit wel eens last gehad?</u>	8
2.3. <u>Heeft men in de maand april last gehad?</u>	10
3. De seizoengebondenheid van het probleem	11
4. De aard van het verschijnsel	13
4.1. <u>Inleiding</u>	13
4.2. <u>De ernst van de opgegeven delikten</u>	13
4.3. <u>De verdeling van de delikten over de winkeliers</u>	18
4.4. <u>Vergelijking van bedrijven die wèl c.q. gèèn last hebben gehad</u>	20
IV. SAMENVATTING EN KONKLUSIES	23

Overzicht onderzoekrapporten W.O.D.C.

KRIMINALITEIT BIJ DE DETAILHANDEL: EEN INVENTARISATIE

I. INLEIDING

Begin 1974 vond op het Ministerie van Justitie een gesprek plaats tussen de Centrale Ondernemersorganisaties in het Midden- en Kleinbedrijf en een aantal ambtenaren van het Departement.

Aanleiding tot dit gesprek was de toenemende verontrusting over de mate waarin detailhandelaren slachtoffer werden van crimineel optreden. Die verontrusting was o.a. gebaseerd op talloze klachten die door individuele detailhandelaren bij hun belangenorganisaties waren neergelegd. Zij werd bovendien tot uitdrukking gebracht in een brief van die organisaties aan de vaste kamercommissies voor Binnenlandse Zaken, Justitie en het Midden- en Kleinbedrijf, waarin aan de leden van die Commissies wordt gevraagd te bevorderen dat door de verantwoordelijke bewindslieden maatregelen worden genomen welke aan de gesignaleerde ontwikkeling een halt kunnen toeroepen.¹⁾ Naar aanleiding van bovengenoemd gesprek werd besloten een enquête in de betreffende bedrijfstak te organiseren. Eerst een dergelijke enquête immers, waarvan de uitvoering aan het W.O.D.C. (Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum) was opgedragen, zou inzicht kunnen verschaffen in omvang en aard van het gesignaleerde probleem.

Met de resultaten van deze enquête als uitgangspunt zou kunnen worden nagegaan of de genoemde klachten van de detailhandelaren representatief zijn voor de situatie in de bedrijfstak als geheel, of dat het beeld dat uit deze klachten naar voren komt wellicht is ontstaan als gevolg van een zekere selectie. Het zou immers kunnen zijn dat de bedrijven met problemen zich wel melden bij hun bedrijfsorganisatie, maar dat de bedrijven die geen last hebben zich niet laten horen. Hierdoor zou men een vertekend beeld kunnen krijgen van de situatie. Door middel van een enquête komt de gehele bedrijfstak aan het woord en kan een meer representatief beeld ontstaan. Op grond daarvan kan dan worden beslist of speciale maatregelen al dan niet gewenst zijn.

1) Zie bijlage 1. De bijlagen zijn niet in dit rapport opgenomen, maar als aparte publikatie voor geïnteresseerden bij het WODC verkrijgbaar.

Bij de voorbereiding van het onderzoek heeft intensief overleg plaats gevonden met de organisaties op het gebied van het Midden- en Kleinbedrijf. Diverse aspecten van het onderzoek zijn besproken met vertegenwoordigers van onder andere het Hoofdbedrijfsschap Detailhandel en het Overlegorgaan van de Centrale Ondernemersorganisaties. Bij de technische aspecten van het onderzoek, met name ten aanzien van steekproeftrekking, hebben wij de medewerking gekregen van het Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf en van het Centraal Registratiekantoor Detailhandel-Ambacht.

Dit overleg heeft ertoe geleid dat in de enquête de volgende vraaggebieden zijn opgenomen:

1. Wat is de omvang van het probleem? In welke mate hebben detailhandelaren last van diverse vormen van kriminaliteit? Welke delikten komen relatief veel voor, welke zijn betrekkelijk zeldzaam?
2. Wat is de aard van het probleem? Aan deze vraag zijn 3 aspecten te onderscheiden t.w.:
 - a. Wat is de toedracht van de delikten? Wordt er geweld gebruikt, wordt de politie gewaarschuwd, wordt er aangifte gedaan etc.?
 - b. Zijn er bepaalde bedrijven of groepen van bedrijven, die meer hinder van kriminaliteit ondervinden dan andere? Zo ja, waardoor worden deze bedrijven dan gekenmerkt?
 - c. Is het probleem seizoengebonden, d.w.z. heeft men in bepaalde perioden van het jaar meer last dan in andere?

Beantwoording van deze vragen kan onzes inziens een reëel zicht verschaffen op de situatie waarin de detailhandel als slachtoffer van kriminaliteit verkeert.

II. ONDERZOEKOPZET

1. De steekproeftrekking

Teneinde te weten te komen hoe de situatie is met betrekking tot de kriminaliteit in de detailhandel, - zoals gezegd - informatie van de kant van die bedrijfstak noodzakelijk. Voor een juist beeld is het daarbij enerzijds nodig dat die informatie systematisch wordt verzameld, en niet gebaseerd is op bv. individuele klachten van detaillisten. Anderzijds spreekt het vanzelf dat die systematische verzameling niet betekent dat alle detailhandelaren worden onder-
vraagd. Dat is niet alleen uit organisatorisch oogpunt een niet-haalbare zaak, het is ook financieel te kostbaar en wetenschappelijk onnodig.

Alleen het toezenden van een brief, waarbij het onderzoek wordt geïntroduceerd aan alle detailhandelaren in Nederland, zou bv. al zo'n f.75.000,-- moeten kosten.

Daarom werd besloten, zoals gebruikelijk, met een steekproef uit die detailhandelaren te volstaan. Meestal wordt in zo'n geval dan gebruik gemaakt van een zg. aselekte steekproef, hetgeen wil zeggen dat iedere winkelier in Nederland een evengrote kans heeft om in die steekproef te worden opgenomen.

Dat is evenwel niet steeds de meest efficiënte aanpak. Wanneer men bv. duidelijke vermoedens heeft over de plaatsen waar het te onderzoeken verschijnsel is gelokaliseerd, heeft het niet veel zin respondenten die zinvolle informatie zouden kunnen verschaffen, elders te zoeken. In ons geval bevinden die respondenten zich in overgrote meerderheid in de grote en grotere steden. Daar zijn nu eenmaal de meeste winkels en daar is dan ook de kans om winkelkriminaliteit aan te treffen het grootst. Uit het oogpunt van efficiency leek het daarom verantwoord onze onderzoekingen hier ook te konsentreren. We hebben dat gedaan door de 4 grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) allemaal in het onderzoek op te nemen, door uit de grotere plaatsen (boven 100.000 inwoners) aselekt een vijftal te kiezen te weten Haarlem, Groningen, Nijmegen, Apeldoorn en Maastricht en door uit de kleinere gemeenten tenslotte een tweetal te selekteren (Alkmaar en Waalwijk).

Door het Centraal Registratiekantoor werd er nu uit iedere 50 bij haar geregistreeerde detailhandelaren in deze plaatsen, één getrokken. Dat resulteerde in een steekproef van ca. 2000 bedrijven, die in de maand januari met een enquête-formulier werden benaderd.

Omdat we behalve in de omvang van het probleem ook in de ontwikkeling ervan waren geïnteresseerd werden in april, juli en november opnieuw steekproeven getrokken van dezelfde omvang. De hierin opgenomen bedrijven werden nog in diezelfde maanden geënquêteerd.

Het gevolg van één en ander is dat de resultaten van ons onderzoek niet zondermeer als maatgevend voor de situatie in Nederland als geheel mogen worden beschouwd. De grote en grotere plaatsen zijn in onze steekproef oververtegenwoordigd. Aangezien hier echter ook de grootste problemen lijken te bestaan hebben we gemeend dat een duidelijk beeld van de situatie hier te verkrijgen viel boven een weliswaar representatief maar praktisch minder bruikbare indruk van die in Nederland als geheel.

2. De benadering van de proefpersonen

In principe kan men de personen welke in de steekproef zijn opgenomen op diverse manieren benaderen. Men kan bv. mondeling een interview afnemen, waarin de betreffende problematiek aan de orde komt; men kan ook schriftelijk enquêteren. In ons geval is voor de tweede opzet gekozen. De vragenlijst ¹⁾ is betrekkelijk eenvoudig van structuur, zodat op dit punt geen al te grote moeilijkheden behoeften te worden verwacht en bovendien is de laatste methode uit kostenoverwegingen natuurlijk verre te prefereren.

De procedure was nu verder als volgt. Eerst ontvingen de in de steekproef opgenomen detaillisten een brief ²⁾, waarbij het onderzoek werd geïntroduceerd. Daarin werd de toezending van het enquêteformulier aangekondigd. Ongeveer vier weken later ontving men, opnieuw vergezeld van een brief, de vragenlijst met het verzoek de daarin voorkomende vragen in te vullen en vervolgens terug te zenden aan het WODC.

Wanneer dit niet binnen 2 weken was geschied, werd een rappèl gezonden, waarin nogmaals op retournering van de vragenlijst werd aangedrongen.

Had ook dit geen resultaat, dan werd de betrokken detaillist tenslotte nog bezocht door een "enquêteur", die tot taak had alsnog de ingevulde vragenlijst "binnen te halen".

1) Zie bijlage 2.

2) Zie bijlage 3.

3. De vragenlijst

Overeenkomstig de doelstelling van het onderzoek diende de vragenlijst te zijn gericht op het verzamelen van gegevens over omvang en aard van de kriminaliteit waarmee detailhandelaren te maken hebben.

Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van die omvang bevat de vragenlijst een heel skala van delikten waarover informatie wordt ingewonnen. Daarbij komt zowel de vraag of men wel eens last heeft gehad van één of meer van die delikten, alsook de frekwentie waarmee dat geschiedde, aan de orde.

De aard van de overlast als gevolg van kriminaliteit omvat zoals we al opmerkten een drietal aspecten. Bij het eerste gaat het om de wijze waarop de delikten worden gepleegd en de reactie daarop van het slachtoffer. In verband hiermee hebben we bv. geïnformeerd of bij het delikt ook klappen zijn gevallen, of de politie is gewaarschuwd e.d. Om te kunnen nagaan of, en zo ja in welk opzicht bedrijven die veel hinder ondervinden verschillen van bedrijven die weinig last hebben, - het tweede aspect - werden in de vragenlijst een aantal items opgenomen over met name het type winkel en de ligging - in de meest ruime zin van het woord - daarvan.

Tenslotte werd, zoals gezegd, door herhaling van de enquête getracht inzicht te krijgen in de mogelijke seizoengebondenheid van het probleem.

III. RESULTATEN

1. Presentatie

Zoals in de inleiding al werd opgemerkt, lag het in de bedoeling het onderzoek in totaal vier keer te houden, te weten in de maanden januari, april, juli en november.

Normaliter zou dit er toe geleid hebben dat ook over elk van deze periodes zou zijn gerapporteerd. Aard en omvang van het probleem zouden dan van maand tot maand kunnen worden bekeken en door de resultaten van de vier periodes onderling te vergelijken zou een indruk van de ontwikkeling kunnen worden gegeven. Gebleken is echter dat de gegevens van de januari-meting onvoldoende betrouwbaar zijn om in de rapportage te worden opgenomen. Ze hebben niet datgene opgeleverd, wat we ervan verwachten nl. een getrouwe weergave van het aantal gevallen, waarin de ondervraagde detaillisten in de maand januari last hebben gehad van één of meer van de genoemde delikten. Ondanks zeer duidelijke instructies hierover bij de introductie van de vragenlijst bleek toch dat een vrij groot aantal ondervraagden bij de beantwoording van de vraag "Hoe vaak heeft u last gehad van bv. winkeldiefstal?" niet de maand januari (zoals in de instructie was vermeld) als uitgangspunt hadden genomen, maar een veel langere periode als basis voor hun ervaringen hadden gebruikt. Een juiste interpretatie van de aldus verstrekte gegevens is als gevolg hiervan niet meer mogelijk. We hebben daarom besloten de uitkomsten van de eerste meting niet in de tekst te presenteren maar in een soort overzichtstabel, zonder veel verdere uitwerking of commentaar als bijlage op te nemen¹⁾. Bij volgende metingen is dit interpretatieprobleem ondervangen door de betreffende vraag in tweeën te splitsen. De eerste luidde nu: "Hebben zich in uw winkel of zaak ooit wel eens, wanneer dan ook, de volgende gebeurtenissen (volgt een lijst met delikten) voorgedaan?" De formulering van de tweede vraag was: "Welke van de bovengenoemde gebeurtenissen hebben zich voorgedaan in de afgelopen maand?" (april, juli of november). Daarna kwamen dan de vragen over eventueel gebruik van geweld en inmenging van de politie aan de orde.

1) Zie bijlage 4.

Bij de presentatie van de uitkomsten zal nu verder als volgt te werk worden gegaan. Eerst zal, aan de hand van de resultaten van de eerste geslaagde enquête - de april-meting - worden nagegaan hoe het met de omvang van het probleem is gesteld.

Vervolgens zal worden bekeken of de uitkomsten van de twee volgende metingen in juli en november in dit opzicht afwijken van die van april. Dit om een beeld te krijgen van de eventuele seizoengebondenheid van het probleem. Teneinde inzicht te krijgen in de aard van het verschijnsel zullen tenslotte de gegevens van de drie enquêtes tezamen worden gevoegd, waarna we op basis van deze gegevens zullen trachten ons een beeld te vormen van:

- de wijze waarop het delikt werd gepleegd en de reactie van het slachtoffer;
- verdeling van het totaal der gemelde misdrijven over de geënquêteerde bedrijven;
- de mogelijke verschilpunten tussen bedrijven welke relatief veel hinder ondervinden en die welke betrekkelijke weinig last hebben. Hierbij zal worden gelet op punten als type winkel, ligging, etc.

2. De omvang van het probleem: de april-enquête

2.1. De steekproef

Volgens een van tevoren afgesproken procedure werd de steekproef getrokken door het Centraal Registratiekantoor Detailhandel-Ambacht. De steekproef omvatte 1855 te benaderen detaillisten. Helaas stuurden niet al deze mensen ook een bruikbare vragenlijst in. Een aantal van hen bv. bleek abusievelijk als detailhandelaar in de administratie van het Centraal Registratiekantoor te zijn vermeld, van een aantal andere was de zaak inmiddels opgeheven, en weer anderen bleken verhuisd. Daardoor daalde het aantal potentiële respondenten tot 1660. Deze zonden tesamen 1292 bruikbare vragenlijsten in ¹⁾. De gegevens die 1242 daarvan ²⁾ opleverden, zullen hieronder worden beschreven.

1) De volledige gegevens over de uitval, ook voor de maanden juli en oktober zijn te vinden in bijlage 5.

2) 50 Vragenlijsten waren afkomstig uit Alkmaar en Waalwijk. Omdat hierin nauwelijks delikten werden opgegeven, hebben we, met het oog op de homogeniteit van het materiaal, deze gegevens weggelaten. Dat heeft nu dus uitsluitend betrekking op de grote steden en de plaatsen met meer dan 100.000 inwoners.

2.2. Heeft men ooit wel eens last gehad?

Zoals gezegd hebben we, na de verwarrende uitkomsten in januari, de vraag naar de mate waarin men wel eens last gehad van één der genoemde delikten, in tweeën gesplitst. De eerste luidde nu: hebben zich in uw winkel of zaak ooit wel eens (wanneer dan ook) de volgende gebeurtenissen voorgedaan? De antwoorden van de geënquêteerde proefpersonen op deze vraag staan vermeld in tabel 1.

Tabel 1.

Aantal en percentage detailhandelaren dat opgeeft ooit wel eens last te hebben gehad van: (N = 1242).

	<u>Absoluut</u>	<u>Percentage</u>
herrieschoppers	317	26
wraakoefeningen	31	2
beschadiging buiten	154	12
beschadiging binnen	76	6
beschadiging automaten	129	10
winkeldiefstal	680	55
diefstal uit automaten	96	8
intimidatie	117	9
opdringen bescherming	9	1
vernieling aan de zaak	171	14
inbraak	363	29
roofoverval	22	2
andere	95	8

Uit tabel 1 blijkt dat, uitgaande van het aantal winkeliers dat opgave doet van een delikt, een aantal (groepen van) delikten kan worden onderscheiden. Het eerste, verreweg het meest genoemde, is winkeldiefstal: 55% van de ondervraagde detailhandelaren heeft daarvan ooit wel eens last gehad. Op zich is de "leidende postie" die dit delikt inneemt niet zo verwonderlijk. Het gaat hier immers om wat men zou kunnen noemen het detailhandelsdelikt bij uitstek. Verwonderlijk is daarom wel dat 45% van de ondervraagde detailhan-

delaren kennelijk nog nooit met dit feit is gekonfronteerd¹⁾. Op de tweede plaats komen, ex aequo als het ware, herrieschoppen en inbraak. Ruim een kwart van de detaillisten heeft wel eens met deze vormen van overlast te maken gehad. Als derde groep volgen dan een drietal vernielingsdelikten (vernielingen aan de zaak, beschadiging van buiten uitgestalde goederen en beschadiging van automaten) die elk in 10 à 15% van de gevallen voorkomen²⁾.

Tenslotte zijn er de delikten die in minder dan 10% van de gevallen zijn genoemd te weten intimidatie (9%), diefstal uit automaten (8%)³⁾, andere vormen van kriminaliteit (8%), beschadiging van goederen in de winkel (6%), wraakoefeningen en roofoverval (elk 2%) en het opdringen van bescherming (1%). Vanzelfsprekend is de betekenis van deze uitkomsten beperkt. Ze zijn bv. ongeschikt om een beeld te geven van wat er in de detailhandel op het gebied van de kriminaliteit momenteel gaande is. Daarvoor is de periode waarover moet worden gerapporteerd te weinig exakt. De ene winkelier doet daardoor bv. verslag over een ervaringsperiode van 25 jaar, terwijl de ander slechts informatie geeft over één jaar.

In tweërlei opzicht zijn de cijfers echter uiterst verhelderend. Allereerst blijkt eruit dat de zeer ernstige delikten (wraakoefeningen, roofovervallen, intimidatie en het opdringen van bescherming)⁴⁾ in verhouding vooral met de winkeldiefstal, maar ook met herrieschoppen en inbraak, relatief weinig voor-

-
- 1) Dit cijfer is geen toevallige uitkomst die bv. alleen voor de maand april zou gelden. Het beeld voor de juli- en november-enquête is vrijwel identiek. Dat gold overigens ook voor alle andere in de vragenlijst opgenomen delikten.
 - 2) Het is niet mogelijk om deze vernielingsdelikten op te tellen omdat één winkelier van alle drie vormen last kan hebben gehad, waardoor dubbeltellingen kunnen optreden.
 - 3) Hierbij moet natuurlijk wel bedacht worden dat niet iedere winkelier een automaat heeft.
 - 4) Hiermee wil niet beweerd worden dat inbraak geen ernstig delikt zou zijn. Het feit echter dat hier meestal de verzekering de schade dekt alsmede de o.i. veel ernstiger motieven welke aan de 4 genoemde delikten ten grondslag liggen, maakt dat we deze als buitengewoon ernstig hebben beschouwd.

komen. De roofoverval bv. krijgt daardoor kwantitatief zijn juiste plaats binnen het totaal van delikten waarmee men als detailhandelaar te maken kan krijgen.

Daarnaast wordt duidelijk dat de antwoorden op de vraag of men ooit wel eens met de genoemde vormen van kriminaliteit te maken heeft gehad, in de juli- en november enquête vrijwel eenzelfde beeld te zien geven. Voor een groot aantal delikten zijn de opgegeven percentages zelfs exakt gelijk.

Daaruit kan worden afgeleid dat onze opzet om een aantal gelijkwaardige steekproeven te trekken, als geslaagd kan worden beschouwd hetgeen de betrouwbaarheid van de onderzoekresultaten ten goede komt.

2.3. Heeft men in de maand april last gehad?

Zoals gezegd zijn de hierboven gepresenteerde cijfers naar hun aard niet geschikt om een beeld te geven van de omvang van het kriminaliteitsprobleem in de detailhandel op dit moment.

Om een meer up-to-date beeld te krijgen moeten deze gegevens worden aangevuld met die welke uit de antwoorden op het tweede deel van onze vraag werden verkregen. Deze luidde: "Welke van de genoemde gebeurtenissen hebben zich in de maand april voorgedaan?"

Tabel 2 laat zien hoe de antwoorden op deze vraag uitvielen:

Tabel 2

Mate waarin detailhandelaren in de maand april met kriminaliteit te maken hebben gehad.

	Aantal detail- handelaren	Percentage	Aantal gevallen
herrieschoppers	104	8.37	262
wraakoefeningen	6	0.48	6
beschadiging van buiten uitge- stalde goederen	44	3.54	125
beschadiging van goederen in de winkel	26	2.09	96
beschadiging van automaten	30	2.41	45
winkeldiefstal	210	16.90	541
diefstal uit automaten	9	0.72	9
intimidatie	27	2.17	40
opdringing van bescherming	-	-	-
vernietiging aan de zaak	41	3.30	52
roofoverval	1	0.08	-
andere kriminaliteit	36	2.89	46
inbraak	32	2.57	37
totaal			1260

Globaal gezien biedt tabel 2 eenzelfde beeld als tabel 1. Ook nu springt de frekwentie waarmee winkeldiefstal wordt genoemd er duidelijk uit. Maar liefst 17% van de ondervraagde detaillisten heeft daarmee, volgens zeggen, in de maand april te maken gehad. Ook nu blijkt de mate waarin men last heeft van herrieschoppers aanzienlijk, en opnieuw zijn de vier o.i. zeer ernstige delikten waarover we al spraken, in relatief geringe mate vertegenwoordigd. Wraakoefening kwam in 6 gevallen voor, intimidatie vond 27 keer plaats, er werd 1 roofoverval gepleegd terwijl geen enkel geval van opdringen van bescherming werd gemeld.

Tevens kan uit tabel 2 worden afgeleid dat, als men eenmaal met een bepaald delikt wordt geconfronteerd, het meestal niet bij die ene keer blijft.

Bij de meeste delikten is het aantal gevallen dat wordt opgegeven aanzienlijk groter dan het aantal winkeliers dat ze meldt. Minimaal kan die verhouding 1 : 1 zijn; dat is bv. het geval bij wraakoefening waar 6 detailhandelaren evenzovele gevallen van dit strafbare feit opgeven. Het grootst is ze bij beschadiging van goederen in de winkel, waar 26 winkeliers 96 van dit soort gevallen melden. Winkeldiefstal neemt hier een middenpositie in. De 210 winkeliers die hiervan opgave doen hebben daarvan gemiddeld $2\frac{1}{2}$ keer last gehad. Samenvattend kan uit tabel 1 en 2 worden gekonkludeerd dat de Nederlandse detailhandelaar nogal eens met een delikt wordt geconfronteerd, maar dat het vrijwel steeds om op het eerste gezicht minder ernstige feiten gaat. Opvallend is verder dat ruim 40% van het aantal gemelde delikten winkeldiefstallen betreft.

3. De seizoengebondenheid van het probleem

Een vraag die naar aanleiding van de resultaten uit de vorige paragraaf naar voren komt is of die gegevens nu maatgevend zijn voor datgene wat er aan kriminaliteit in de detailhandel plaatsvindt, of dat we hier te maken hebben met een momentopname.

Als dat laatste zo zou zijn, dan zou een meting die bv. in juli of oktober zou worden gehouden, geheel verschillende resultaten moeten opleveren. Op zich is dat niet onaannemelijk. Zo kan men zich voorstellen dat de overlast in de zomermaanden groter is dan in het voorjaar: de vakantiegangers doen hun intocht, de jeugd is voor een langere periode vrij van school, het is uitverkoop etc..

Voor de maand november waarin de Sinterklaasinkopen worden gedaan, kan men een vergelijkbare redenering opbouwen. Bovendien zou men uit de klachten van de detailhandelaren kunnen afleiden dat het probleem snel in omvang toeneemt zodat het ook in dit opzicht interessant is te weten hoe de gegevens voor de diverse maanden liggen. Laten we nu eens nagaan in hoeverre deze veronderstellingen overeenstemmen met de werkelijkheid.

We zullen daartoe in tabel 3 samenvattend de resultaten presenteren van de antwoorden op de vraag of men in respectievelijk de maanden april, juli en november wel eens te maken heeft gehad met één of meer van de reeds genoemde delikten.

Tabel 3

Mate waarin detailhandelaren in de diverse maanden met kriminaliteit te maken hebben gehad.

	<u>Absoluut</u>			<u>Percentages</u>		
	april N=1242	juli N=1152	november N=1049	april	juli	november
herrieschoppers	104	77	88	8	7	8
wraakoefeningen	6	0	1	1	-	-
beschadiging buiten	44	36	30	4	3	3
beschadiging binnen	26	21	22	2	2	2
beschadiging automaten	30	19	19	2	2	2
winkeldiefstal	210	202	246	17	18	24
diefstal uit automaten	9	13	15	1	1	1
intimidatie	27	21	25	2	2	2
opdringen bescherming	-	-	-	-	-	-
vernietiging aan de zaak	41	36	16	3	3	2
inbraak	32	22	21	3	2	2
roofoverval	11	1	2	-	-	-
andere	36	33	27	3	3	3

Uit tabel 3 blijkt duidelijk dat de verschillen tussen de drie steekproeven minimaal zijn. Voor de meeste delikten verschillen de percentages - ondanks de kleine absolute aantallen - niet of nauwelijks. De enige uitschieter is winkeldiefstal. Hiervan heeft in november 24% van de ondervraagde detaillisten last gehad tegen 17 en 18 procent in respectievelijk april en juli. Het is niet on-

waarschijnlijk dat de Sinterklaasdrukke in deze periode hier een rol heeft gespeeld. In zijn algemeenheid kan echter worden gekonkludeerd dat de kriminaliteit in de detailhandel een verschijnsel is dat los staat van seizoeninvloeden. Bovendien blijkt van een stijging van de kriminaliteit geen sprake. De situatie in november verschilt - met uitzondering van winkeldiefstal - niet noemenswaard van die in april¹⁾.

4. De aard van het verschijnsel

4.1. Inleiding

Het zal duidelijk zijn dat de hierboven gepresenteerde gegevens over de omvang van het kriminaliteitsprobleem in de detailhandel slechts de helft van het verhaal vormen. Om een volledig beeld te krijgen moeten ze aangevuld worden met kwalitatieve informatie. We hebben dit soort informatie verzameld door achtereenvolgens aandacht te besteden aan de ernst van de gemelde feiten en de verdeling daarvan over de ondervraagde winkeliers en door na te gaan in welke opzichten detailhandelaren, die relatief vaak het slachtoffer van een delikt zijn, verschillen van degenen die niet of slechts een enkele keer worden getroffen.

Bij de beschrijving van deze gegevens zullen we ons niet meer, zoals hierboven, uitsluitend baseren op de resultaten van de april-meeting. Nu is vastgesteld dat de metingen in de maanden juli en november vergelijkbare uitkomsten hebben opgeleverd is er weinig bezwaar de drie steekproeven samen te nemen. Dat heeft het voordeel dat de rapportage aanzienlijk kan worden vereenvoudigd: wat eerst drie keer aan de orde zou moeten komen kan nu in een keer worden behandeld. Daarnaast zijn resultaten gebaseerd op grotere steekproeven doorgaans betrouwbaarder, zodat ook in dit opzicht bundeling van de gegevens aantrekkelijk is.

4.2. De ernst van de opgegeven delikten

Niet ieder geval van inbraak, winkeldiefstal of wraakoefening is hetzelfde. De omstandigheden waaronder een delikt wordt gepleegd kunnen van geval tot geval verschillen. Voor ons is het van groot

1) Ook het aantal gevallen van kriminaliteit dat door de betrokken winkeliers werd gemeld verschilde niet over de diverse maanden.

belang te weten om wat voor gevallen het meestal gaat. Immers wanneer het doorgaans betrekkelijk "onschuldige" zaken zou betreffen, is er veel minder reden tot zorg dan wanneer het veelal om zware kriminaliteit zou gaan.

Helaas biedt de opzet van onze - schriftelijke - postenquête slechts beperkte mogelijkheden om hierover informatie te verzamelen. Niettemin zijn in onze enquête bij ieder delikt een aantal vragen gesteld die als indikator voor de ernst van het feit dienst kunnen doen. Het gebruik van fysiek geweld is een eerste faktor die de ernst van het feit mede kan bepalen, het waarschuwen van de politie en het eventueel ondertekenen van een aangifte is een tweede. Naast vragen over deze onderwerpen werden de winkeliers in de gelegenheid gesteld per delikt een toelichting op het gebeurde te geven. Allereerst dan het gebruik van fysiek geweld. We vroegen aan de geënquêteerde detailhandelaren die opgaven slachtoffer te zijn geweest van één of meer der genoemde delikten, of daarbij klappen waren gevallen, ander geweld was gebruikt of geschoten was. Tabel 4 geeft een beeld van de antwoorden.

Tabel 4

Frekwentie waarmee fysiek geweld wordt gebruikt.

	<u>Aantal winkeliers dat delikt opgeeft</u>	<u>Aantal winkeliers dat geweld noemt</u>
herrieschoppers	269	28
wraakoefeningen	6	1
beschadiging van goederen buiten	110	5
beschadiging van goederen binnen	69	2
beschadiging van automaten	68	-
winkeldiefstal	658	21
diefstal uit automaten	37	-
intimidatie	73	12
opdringen van bescherming	-	-
vernietiging aan de zaak	93	3
inbraak	75	-
roofoverval	4	-
andere delikten	96	-
totaal		<u>72</u>

Uit tabel 4 blijkt dat er over het algemeen weinig sprake is geweest van geweld. Dat wordt nog het duidelijkst geïllustreerd door het feit dat van de 3443 winkeliers die in totaal zijn ondervraagd slechts 72 opgeven dat bij één of ander delikt klappen zijn gevallen. Ander geweld of schieten kwam in geen enkel geval voor. Relatief gezien vielen de meeste klappen bij delikten die zich hun aard daarvoor lenen, zoals wraakoefeningen en intimidatie. Eén op de zes detaillisten doet daar bij deze delikten opgave van. Ruim de helft van alle gevallen waarin fysiek geweld werd geconstateerd komt voor rekening van de twee feiten die het meest worden gemeld te weten winkeldiefstal en herrieschoppen: 49 winkeliers die daarvan melding maakten zeiden dat deze delikten met klappen gepaard gingen.

Kan het gebruik van geweld een eerste indicatie vormen voor de ernst van het delikt, de vraag of men de politie heeft gewaarschuwd, c.q. aangifte heeft gedaan, kan daarvoor eveneens een maatstaf zijn. Aannemelijk is immers dat men bij ernstige delikten in het algemeen de politie eerder zal waarschuwen en aangifte zal doen dan bij geringe vergrijpen. Tabel 5 laat zien hoe de ondervraagde detaillisten zich op dit punt hebben gedragen.

Voor tabel 5 zie pagina 16.

Tabel 5.

Frekwentie waarmee de politie wordt gewaarschuwd en/of aangifte werd gedaan.

	Aantal op- gegeven ¹⁾ gevallen	Politie ge- waarschuwd		Aangifte ge- daan	
		abs.	%	abs.	%
herrieschoppers	664	58	8.7	-	²⁾
wraakoefeningen	6	2	3.3	1	16.7
beschadiging van goederen buiten	289	25	8.7	18	6.2
beschadiging van goederen binnen	233	19	8.2	8	3.4
beschadiging van automaten	93	26	28.0	9	9.6
winkeldiefstal	1393	191	13.7	124	8.9
diefstal uit automaten	49	20	40.8	10	20.4
intimidatie	103	13	12.6	5	4.9
opdringen van bescherming	-	-	-	-	-
vernieling aan de zaak	126	38	30.2	18	14.3
inbraak	97	73	75.3	50	65.2
roofoverval	4	2	50.0	2	50.0
andere delikten	135	-	-	-	-
Totaal	3192	467		245	

Uit tabel 5 zien we dat in 467 van de 3192 gevallen de politie is gewaarschuwd. Dat is ongeveer 1 op de 7 keer.

De mate waarin dit gebeurt, loopt echter voor de verschillende delikten sterk uiteen. Relatief de meeste waarschuwingen vinden plaats bij inbraak. Daar werden 73 van de 97 gevallen aan de politie

1) In tegenstelling tot tabel 4 is hier niet uitgegaan van het aantal winkeliers dat opgave doet van een bepaald delikt, maar van het aantal gevallen van het betreffende feit dat zij opgeven.

2) Weliswaar werd in 58 gevallen van herrieschoppen de politie gewaarschuwd, doch daar het hier geen delikt betreft, kon ook geen aangifte worden gedaan.

gemeld (7%). Op de tweede plaats komt diefstal uit automaten: hier wordt in 40% van de gevallen de politie ingeschakeld. Daarna volgt vernieling of beschadiging aan de zaak waarbij 1 op de 3 keer de politie wordt gewaarschuwd. Van iedere 14 winkeldiefstallen wordt er slechts 1 gemeld. Het laagste waarschuwingspercentage heeft "beschadiging van goederen in de winkel" (8%).

Uit deze cijfers blijkt derhalve dat bij de meeste delikten van een omvangrijk "dark-number" sprake is. Met uitzondering van inbraak ligt het waarschuwingspercentage overal beneden de 50. Opvallend is dat dit ook voor de in principe ernstige delikten geldt. Zo worden van de 4 roofovervallen er slechts 2 gemeld en bij de 6 gevallen van wraakoefening wordt eveneens slechts 2 keer de politie gewaarschuwd. Bij het delikt intimidatie is het dark-number nog groter. Hier worden slechts 13 van de 103 gevallen bij de politie gemeld.

De politie waarschuwen is echter slechts een eerste stap, het doen van officiële aangifte een tweede. Tal van factoren kunnen ertoe leiden dat het zover niet komt. Men kan bv. geen vertrouwen hebben in de politie vanuit de gedachte dat een aangifte toch niets uithaalt, men kan ook van mening zijn dat de zaak voor het doen van aangifte toch niet de moeite waard is. Dat leidt ertoe dat het aantal gevallen waarin een aangifte wordt ondertekend nog aanzienlijk lager is dan dat waarin de politie werd gewaarschuwd.

In totaal gebeurde dit in 245 van de 467 gevallen (52%). Evenals de waarschuwingspercentages verschillen ook de aangiftepercentages van delikt tot delikt. Zoals tabel 5 laat zien is het voor inbraak het hoogst. In meer dan de helft van de gevallen wordt hier een aangifte ondertekend. Bij de roofovervallen is dit exakt 50%. Voor alle andere delikten is het lager. Voor winkeldiefstal nog geen 10%. Voor intimidatie net 5. Opvallend is tenslotte dat bij dit laatste delikt in slechts 5 van de 13 gevallen waarbij de politie werd gewaarschuwd, tenslotte aangifte is gedaan.

Ook het aangiftegedrag van de detailhandelaren - onze tweede indikator voor de ernst van de situatie - laat derhalve zien dat het allemaal nogal meevalt. Bij de "kleine kriminaliteit" is het aangiftepercentage al bijzonder laag, maar ook bij de in principe ernstige delikten resulteert doorgaans minder dan de helft van de gevallen in de ondertekening van een aangifte. Dat hieruit niet ten onrechte wordt gekon-

kludeerd dat de situatie nogal meevalt blijkt uit de antwoorden die de winkeliers gaven op de vraag waarom geen aangifte was gedaan. In het merendeel van de gevallen vond men de zaak niet de moeite waard, vaak ook had men de zaak zelf met de daders geregeld. Die indruk wordt nog eens bevestigd wanneer men de toelichting die veel winkeliers bij het gebeurde gaven, inventariseert. Ook daaruit komt naar voren dat we voor het overgrote deel te maken hebben met de zg. "kleine kriminaliteit".

4.3. De verdeling van de delikten over de winkeliers

Naast de ernst van de gemelde delikten is ook de verdeling ervan over de ondervraagde winkeliers een belangrijk aspekt van de aard van het probleem. Het maakt groot verschil of praktisch de gehele detailhandel van tijd tot tijd met krimineel optreden wordt gekonfronteerd of dat de moeilijkheden zich toespitsen bij bepaalde (soorten) winkeliers. Uit de tot nu toe gepresenteerde cijfers wordt dat niet duidelijk. Weliswaar hebben we bij de resultaten van de april-enquête al gezien dat winkeliers die opgeven dat ze van een bepaald delikt het slachtoffer zijn geweest, daar dan vaak meer dan één keer last van hebben gehad. In dit opzicht is dus van een zekere konsentratie-tendens sprake. Daarnaast echter bestaat de mogelijkheid dat winkeliers die met het ene delikt worden gekonfronteerd, ook van het andere slachtoffer worden. Daardoor zou dan het totaal aantal gemelde gevallen voor rekening van slechts een beperkt aantal detailhandelaars komen.

Teneinde dit na te gaan hebben we een aantal onzes inziens gelijksoortige delikten als het ware op een hoop gegooid en de verdeling daarvan over de verschillende winkeliers bekeken. Het gaat hier om: beschadiging van buiten uitgestalde goederen, beschadiging van goederen in de winkel, beschadiging van automaten, winkeldiefstal, diefstal uit automaten, vernieling of beschadiging aan de zaak en inbraak, allemaal delikten waarvan een vermogensaantasting het gevolg is. Een dergelijke keuze is natuurlijk arbitrair maar in dit geval is ze om een aantal redenen zo gek nog niet. Genoemde 7 delikten omvatten

nl. zo'n 90% van het totaal aan gemelde feiten¹⁾, terwijl bovendien 95% van het aantal keren dat de politie is gewaarschuwd en zelfs 99% van het aantal ondertekende aangiften in deze categorie valt.

Slechts wat het gebruik van geweld betreft is de "representativiteit" iets geringer, te weten 75%. Dat komt vooral door het feit dat bij het delikt intimidatie, dat hier zoals blijkt buiten beschouwing is gelaten, nogal frekvent klappen vallen.

Voor deze 7 delikten hebben we nu nagegaan of en zo ja met welke frekwentie de ondervraagde winkeliers in de drie steekproeven ermee zijn gekonfronteerd. Tabel 6 brengt één en ander in beeld.

Tabel 6.

Frekwentie waarmee de ondervraagde detaillisten met de genoemde 7 delikten gekonfronteerd zijn.

	Absoluut	%	Aantal gevallen	%
geen last gehad	2657	77.1	-	-
1 keer last gehad	354	10.3	354	16.1
2 keer last gehad	162	4.7	324	14.6
3 keer last gehad	87	2.5	261	11.8
4 keer last gehad	49	1.4	196	8.9
5 keer last gehad	31	0.9	155	7.0
6 keer last gehad	21	0.6	126	5.7
7 keer last gehad	33	1.0	231	10.5
8-12 keer last gehad	31	1.0	281	12.8
> 12 keer last gehad	18	0.5	276	12.6
Totaal	3443	100.0	2204	100.0

We zien uit tabel 6 dat de frekwentie waarmee de 3443 detailhandelaren met de 7 delikten te maken hebben gehad nogal uiteenloopt.

Het meest opvallend is eigenlijk het grote aantal winkeliers - ruim driekwart - dat in het geheel niet met dit soort feiten is gekonfronteerd in de maand voorafgaand aan de enquête. 786 - Bijna een kwart - hebben dus wel van één van de 7 delikten hinder ondervonden.

1) Hierbij is herrieschoppen, dat formeel geen delikt is, weer buiten beschouwing gelaten.

Samen zijn zij "goed" voor 2204 gevallen. Die zijn echter nogal ongelijk verdeeld. 354 Detaillisten hebben "slechts" 1 keer last gehad, 249 twee of drie keer. Deze beide groepen samen (ruim 75% van degenen, die een delikt opgeven) zorgen voor 939 van de 2204 genoemde gevallen. Dat is nog geen 45%.

Derhalve komt 55% van de gevallen voor rekening van de resterende 183 winkeliers, die dus samen 1265 delikten melden (gemiddeld 7 per winkelier). Uit deze cijfers blijkt een duidelijke konsentratietendens. Niet alleen kan een onderscheid worden gemaakt tussen bedrijven die in het geheel geen last hebben gehad (de overgrote meerderheid, 77%) en degene die wel met één of meer van de genoemde delikten zijn gekonfronteerd. Ook binnen deze laatste groep zijn nog aanzienlijke verschillen in frekwentie van overlast te konstateren.

Uit deze resultaten vloeit onze laatste vraag met betrekking tot de aard van het probleem als het ware automatisch voort. Immers wat is, gelet op bovenstaande gegevens, logischer dan zich af te vragen in welk opzicht bedrijven, die relatief vaak het slachtoffer zijn, verschillen van winkels die niet of slechts in geringe mate met kriminaliteit worden gekonfronteerd. Wat levert ons materiaal in dit opzicht voor informatie?

4.4. Vergelijking van bedrijven die wèl c.q. geen last hebben gehad

Zoals gezegd heeft 2657 van de ondervraagde detaillisten gedurende de maand voorafgaande aan de enquête, niet met één van de genoemde 7 delikten te maken gehad. Bij 786 was dat wel één of meerdere malen het geval. Verschillen deze beide groepen bedrijven nu, en zo ja in welk opzicht?

Het zal duidelijk zijn dat we alleen verschillen kunnen opsporen met betrekking tot die factoren waarover de vragenlijst informatie verschaft. Zoals we al gezien hebben gaat het hier vooral om variabelen die betrekking hebben op de aard, de grootte en de ligging van het bedrijf. We hebben daarover tamelijk gedetailleerde informatie verzameld. Zo werd bv. gevraagd naar het soort wijk waarin de winkel was gelegen, de aard van de daar aanwezige bebouwing, de samenstelling van de gezinnen in die wijk etc.¹⁾.

1) Zie voor de volledige gegevens vraag 1 t/m 12. Bijlage 2.

Bij nader inzien bleken de verzamelde gegevens overigens veelal te gedetailleerd om zinvolle vergelijkingen mogelijk te maken, zodat het samennemen van verschillende antwoordcategorieën noodzakelijk was. Bovendien hadden sommige vragen op dit punt een wat "doublure-achtig" karakter. Die werden daarom weggelaten.

Eén en ander leidde ertoe dat de betreffende bedrijven¹⁾ op een negental punten met elkaar werden vergeleken. Daarbij werd eerst een tweedeling gemaakt van bedrijven die wel eens, c.q. nooit last hadden gehad van een van de genoemde 7 delikten; daarna werd nog eens een onderscheid gemaakt naar de frekwentie waarmee men met de betreffende delikten was geconfronteerd²⁾. Wat leverde dit alles nu op? Bij de eerste vergelijking - bedrijven die nooit c.q. wel eens last hebben gehad - vielen op 4 van de 9 punten verschillen te konstateren.

In de eerste plaats bleek dat de branche-geörienteerde winkels aanzienlijk minder hinder ondervinden van kriminaliteit, dan bedrijven die zich niet op een bepaalde branche richten, zoals warenhuizen en supermarkten. Voorts kwam naar voren dat winkels die in het centrum van een stad zijn gelegen veel vaker het doelwit zijn van kriminele activiteiten dan winkels die in woongebieden of andere wijken zijn gevestigd. Een derde uitkomst was dat detailhandelaren in nieuwe wijken (gebouwd na 1945) aanzienlijk meer last hebben dan die in oudere stadsdelen. Tenslotte bleek dat winkelcentra als het ware kriminaliteit "aantrekken": in dit soort centra had men tenminste veel vaker met één of ander delikt te maken gehad dan in winkels die in kleinere concentraties bijeen staan of geïsoleerd tussen de woonhuizen zijn gelegen. Die laatste twee verschillen hangen vermoedelijk samen omdat winkelcentra nu eenmaal veelal in nieuwe wijken zijn gelegen.

Wanneer we vervolgens binnen de categorie bedrijven die last hebben gehad, de winkels die vaker tot slachtoffer zijn geweest vergelijken met die welke slechts één keer met een delikt zijn geconfronteerd,

1) Namelijk die bedrijven welke nooit of relatief weinig en die welke veel last hadden van de genoemde 7 delikten.

2) Het ging hier steeds over de meldingen die betrekking hadden op de maand voorafgaand aan de enquête.

dan blijkt dat deze vergelijking niet veel oplevert. Alleen het verschil tussen branche-geöriënteerde en overige winkels treffen we ook hier aan in die zin dat ook qua frekwentie de eerste groep aanzienlijk minder problemen ondervindt dan de tweede.

In de categorie niet-branche-geöriënteerde bedrijven vinden we bv. meer dan twee maal zoveel winkels die 5 keer of meer last hebben gehad dan bij de branche-geöriënteerde bedrijven (29.4% tegen 13.8%). Voor het overige worden geen verschillen gevonden.¹⁾

Uit deze vergelijkingen kan onzes inziens worden gekonkludeerd is dat kriminaliteit in de detailhandel, behalve dat zij in omvang beperkt is, ook duidelijk te lokaliseren valt. Er is van een duidelijke konsentratie-tendens sprake. Vooral niet-branche-geöriënteerde winkels in grote en kleine winkelcentra, gelegen in nieuwe stadswijken hebben er mee te maken.

1) De chi-kwadraattabellen op grond waarvan deze verschillen werden gekonstateerd, zijn als bijlage 6 opgenomen.

IV. Samenvatting en konklusies

Aan het slot van onze beschouwingen rijst de vraag wat dit onderzoek eigenlijk heeft opgeleverd. Wellicht kan die vraag het best worden beantwoord door nog eens in het kort na te gaan wat het doel ervan was, hoe getracht is dat doel te realiseren en wat die poging heeft opgeleverd.

Welnu, doel van het onderzoek was gegevens te verzamelen over de mate waarin detailhandelaren in Nederland hinder ondervinden van kriminaliteit, na te gaan wat de aard van het probleem is en tenslotte te bekijken of het seizoengebonden is.

In het kader van deze doelstelling hebben we in de maanden januari, april, juli en november steekproeven getrokken die elk ruim 1500 detailhandelaren omvatten, waarbij informatie werd verzameld over de vraag of en in welke mate zij, nu en in het verleden, last hebben ondervonden van een twaalftal delikten. Vervolgens hebben we geïnformeerd hoe een 7-tal delikten, die samen zo'n 90% van alle gemelde strafbare feiten omvatten, "verdeeld zijn" over de verschillende winkeliers. Tenslotte hebben we bekeken of detailhandelaren die relatief veel met deze delikten worden gekonfronteerd ook verschillen van detaillisten die betrekkelijk weinig hinder ondervinden. Het beeld dat uit de enquêtes¹⁾ naar voren kwam was over het geheel genomen zeer consistent. Het totaal der gemelde delikten verschilde weinig per enquête en ook het aandeel van de individuele delikten in het totaal verschilde nauwelijks in de diverse meetperioden. Hetzelfde gold voor het aantal gevallen waarin van geweld sprake was geweest. Inschakeling van en eventueel aangifte bij de politie kwamen eveneens van maand tot maand ongeveer evenveel - of beter gezegd even weinig - voor. De "verdeling" van de genoemde delikten over de diverse detailhandelaren tenslotte verschilde niet van enquête tot enquête.

1) Zoals gezegd gaat het hier om drie enquêtes aangezien de gegevens van de januarimeting onbruikbaar waren.

Daarmee is de vraag naar de eventuele seizoengebondenheid van het probleem, dunkt ons, voldoende beantwoord ¹⁾. Tevens wijzen deze uitkomsten erop dat, althans in het jaar waarover ons onderzoek zich heeft uitgestrekt, geen sprake is geweest van een stijging van de winkelkriminaliteit. Van een ontwikkeling in ongunstige zin kan derhalve niet worden gesproken. De - zoals uit de klachten blijkt - bij veel detailhandelaren levende mening dat de situatie op dit punt steeds slechter wordt, konden wij dus niet bevestigen. Eén en ander neemt echter niet weg dat de huidige aard en omvang van het probleem zodanig kan zijn dat toch van een ernstige situatie moet worden gesproken. Daarbij rijst dan wel ogenblikkelijk de vraag wanneer een bepaalde situatie als zorgvragend is te beschouwen. Wanneer bv. ongeveer 1 op de 5 detaillisten in een periode van een maand wordt gekonfronteerd met een winkeldief, is dat dan veel of weinig? En wat te zeggen van 95 inbraken en 4 roofovervallen op een aantal van 3443 detaillisten?.

We hebben hier te maken met het bekende criteriumprobleem, waarvan de oplossing nooit eenvoudig is. Bekijkt men de zaak door de ogen van de detaillist dan ligt het voor de hand dat iedere overlast als storend wordt ervaren. De beleidsman of de wetenschappelijk onderzoeker daarentegen is geneigd de zaak wat afstandelijker te bekijken en zich bv. af te vragen hoe de situatie in de detailhandel is in vergelijk met die van andere potentiële slachtoffergroepen.

Teneinde uit dit dilemma te geraken hebben we getracht de verzamelde gegevens nog eens samenvattend te ordenen. Daarbij is weer onderscheid gemaakt tussen het kwantitatieve en het kwalitatieve aspect van het probleem. Wat het kwantitatieve aspect betreft zijn we enerzijds nagegaan hoeveel winkeliers opgeven in het geheel geen last te hebben gehad van welke van de twaalf delikten dan ook. Anderzijds hebben we gezien hoeveel detailhandelaren in een periode van een maand meer dan vijf keer met één of ander delikt zijn gekonfronteerd. Om een zo goed mogelijk totaalbeeld te schetsen van de kwalitatieve kant van het probleem hebben we nog eens gekeken naar de soort

1.) Een uitzondering moet hier misschien gemaakt worden voor de winkeldiefstal waarvan in april, juli en november respectievelijk 17, 18 en 24% van de ondervraagde detaillisten opgave deed. Wellicht speelt de Sinterklaastijd in het laatste cijfer een rol. Overigens is het verschil statistisch gezien niet significant.

delikten waarmee men te maken heeft gehad, het aantal gevallen waarin geweld is gebruikt en de frekwentie waarmee de politie is gewaarschuwd of aangifte is gedaan. Daarbij is tevens gelet op de redenen die de winkeliers opgeven voor het feit dat ze de politie niet in de zaak hebben betrokken.

Kwantitatief bezien dan blijkt dat ruim driekwart (77.1%) ! van de ondervraagden in de maand voorafgaande aan de enquête met geen enkel van de betreffende delikten te maken heeft gehad. Dit houdt in dat bijna een kwart wel één of meer keren met een delikt is geconfronteerd. Voor het overgrote deel daarvan gaat het daarbij om één of twee gevallen. Slechts 1 op de 25 winkeliers is vijf keer of vaker het slachtoffer van een delikt geweest. Op grond van deze gegevens mag naar onze mening worden geconcludeerd dat we in principe te maken hebben met een qua omvang beperkt probleem. Deze konklusie wordt nog versterkt door het feit dat de geënquêteerde detailhandelaren uitsluitend uit de grote en grotere steden afkomstig waren, gebieden waarin, volgens de bedrijfsorganisaties zelf, de problemen het grootste zouden zijn.

Wat de kwalitatieve kant van de zaak aangaat is natuurlijk in de eerste plaats van belang het soort delikten waarmee men als detailhandelaar doorgaans wordt geconfronteerd. Gaat het om op zichzelf wel hinderlijke maar overigens minder bedreigende gevallen van winkeldiefstal of heeft men te lijden onder veel ernstiger delikten als roofovervallen en wraakoefeningen?

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat het eerste het geval is. Slechts in 9% van alle gemelde delikten is sprake van ernstige misdrijven zoals wraakoefening, inbraken, roofovervallen of intimidatie. In de overige gevallen gaat het om zaken als winkeldiefstal (44%),¹⁾ vernielingsdelikten (23%) of om herrieschoppen (20%). Het opdringen van bescherming bleek, althans volgens onze enquête, in het geheel niet voor te komen.

Onze konklusie mag dan ook luiden dat we niet alleen te maken hebben met een qua omvang toch wel beperkt probleem, maar dat tevens geldt dat het bij het overgrote deel van de gemelde delikten (meer dan 90%) gaat om de zg. "kleine kriminaliteit".

1) Wanneer we deze gevallen, waar het niet echt om een delikt gaat, buiten beschouwing laten, loopt het aantal van de winkeldiefstal in het totaal op tot ruim 55%.

Nu zou men natuurlijk kunnen stellen dat waar het om zulke in principe ernstige zaken gaat als intimidatie, wraakoefening, inbraken e.d., het kwantitatieve aspect niet doorslaggevend mag zijn. Een dergelijke redenering is op zich zeker juist. Laten we daarom nog eens vanuit een ander gezichtspunt naar deze delikten kijken. In welke mate gingen zij gepaard met geweld? Bij de 103 gevallen van intimidatie was hiervan sprake bij 12 winkeliers.

Bij de 6 wraakoefeningen werd slechts in één geval geweld gebruikt. In totaal meldden 72 van de 3443 detaillisten dat ze met een of andere vorm van geweld waren gekonfronteerd. Ook deze uitkomsten zou men kunnen beschouwen als een aanwijzing voor het feit dat zware criminaliteit in de detailhandel weinig frekwent voorkomt.

Eén en ander weerspiegelt zich ook in het aangiftegedrag. Gebleken is nl. dat slechts in 467 van de 3192 opgegeven gevallen (ongeveer 15%) de politie is gewaarschuwd. In nog veel geringere mate werd een aangifte ondertekend. In totaal gebeurde dat slechts 245 keer (10%)¹⁾. Opvallend bij deze cijfers is voorts dat zelfs bij de zo op het oog ernstiger delikten lang niet altijd de politie wordt gewaarschuwd. Kan men zich dat bij intimidatie en wraakoefening, gezien de aard van de delikten nog voorstellen (angst voor repressailles), onduidelijk is waarom slechts 2 van de 4 roofovervallen bij de politie wordt gemeld, waarom bij een kwart van de inbraken de politie niet wordt gewaarschuwd en bij de helft geen aangifte wordt gedaan. Bij navraag wordt één en ander al snel duidelijk. De winkeliers bevestigen dan nl. zelf dat het meestal om niet zulke ernstige gevallen ging. Antwoorden als "met zulke kleine zaken kun je de politie toch niet lastig vallen", "schade onbetekenend", "dit los ik zelf wel op", wijzen tenminste duidelijk in die richting.

Samenvattend zouden wij hier dan ook nogmaals willen konkluderen dat er voor de detailhandel als geheel geen aanleiding bestaat om van een zorgwekkende situatie te spreken. Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat er in het geheel geen detailhandelaren zouden zijn die in sterke mate van criminaliteit te lijden zouden hebben. De mogelijkheid bestaat immers dat de opgegeven delikten voor een belangrijk

1) Dit percentage is berekend nadat de gevallen van herrieschoppen van het totaal zijn afgetrokken. Het betreft hier geen delikt en er kan dus ook niet officieel aangifte worden gedaan.

deel in bepaalde "soorten" bedrijven zijn gekonsentreerd waardoor het probleem voor de detailhandel als geheel weliswaar beperkt is, maar voor deze categorie bedrijven wel degelijk ernstige afmetingen heeft aangenomen. Bij vergelijking, enerzijds van bedrijven die geen c.q. wel last hadden gehad en anderzijds van winkels die veel c.q. weinig waren getroffen, bleek een dergelijke konsentratietendens inderdaad aanwezig.

Niet-branche-georiënteerde winkels (warenhuizen, supermarkten, e.d.) hadden aanzienlijk meer en ook veel vaker last van kriminaliteit dan branche-georiënteerde bedrijven. Hetzelfde gold voor bedrijven in het stadscentrum of in een winkelcentrum ten opzichte van bedrijven die min of meer geïsoleerd in woonwijken zijn gelegen. Winkels in nieuwe woonwijken hebben daarbij nog weer meer last dan die in oudere wijken. Deze konsentratietendens komt ook nog op andere wijze tot uiting. Bij bestudering van de verdeling van het aantal gemelde delikten (3443 in totaal) blijkt nl. dat ruim de helft van deze gevallen voor rekening komt van 5.4% van het totaal aantal ondervraagde detaillisten.

Onze slotkonklusie kan dan ook luiden dat de kriminaliteit waarmee de detailhandel in Nederland te maken heeft qua omvang en aard een beperkt probleem is. Driekwart van de ondervraagde winkeliers heeft met geen van de in de enquête opgenomen delikten te maken gehad in de maand waarover de enquête zich uitstreckte. Zij die wel last hebben gehad werden voor het overgrote deel gekonfronteerd met de zg. "kleine kriminaliteit". Echt ernstige delikten kwamen verhoudingsgewijs weinig voor.

Bovendien is het probleem duidelijk te lokaliseren: Vooral warenhuizen en supermarkten in stads- en winkelcentra worden met kriminaliteit gekonfronteerd. Branche-georiënteerde winkels gelegen in woonwijken hebben er in veel mindere mate mee te maken. Van een voor de overheid zorgvragende situatie lijkt op basis van de door ons verzamelde gegevens dan ook geen sprake te zijn.

OVERZICHT ONDERZOEKRAPPORTEN W.O.D.C.

(sedert november 1975)

1. Geregistreeerde en niet-geregistreeerde kriminaliteit
2. Buitenlandse gedetineerden in Nederland
3. Effektiviteit van sancties
4. Analysing evaluative research
5. De Nederlandse gemeenteraad en de kriminaliteit
6. Verbaliseringsbeleid misdrijven
7. Onrustgevoelens in Nederland
8. Autodiefstal
9. Individuele gratieverlening in misdrijfzaken en recidive
10. Misdaadverslaggeving in Nederland
11. Kriminaliteit bij de detailhandel
12. Kriminaliteit en technopreventie